Oana Lazăr

Rezumate la

Limba și literatura română

Pregătire pentru BAC

Concepte operaționale și funcționale

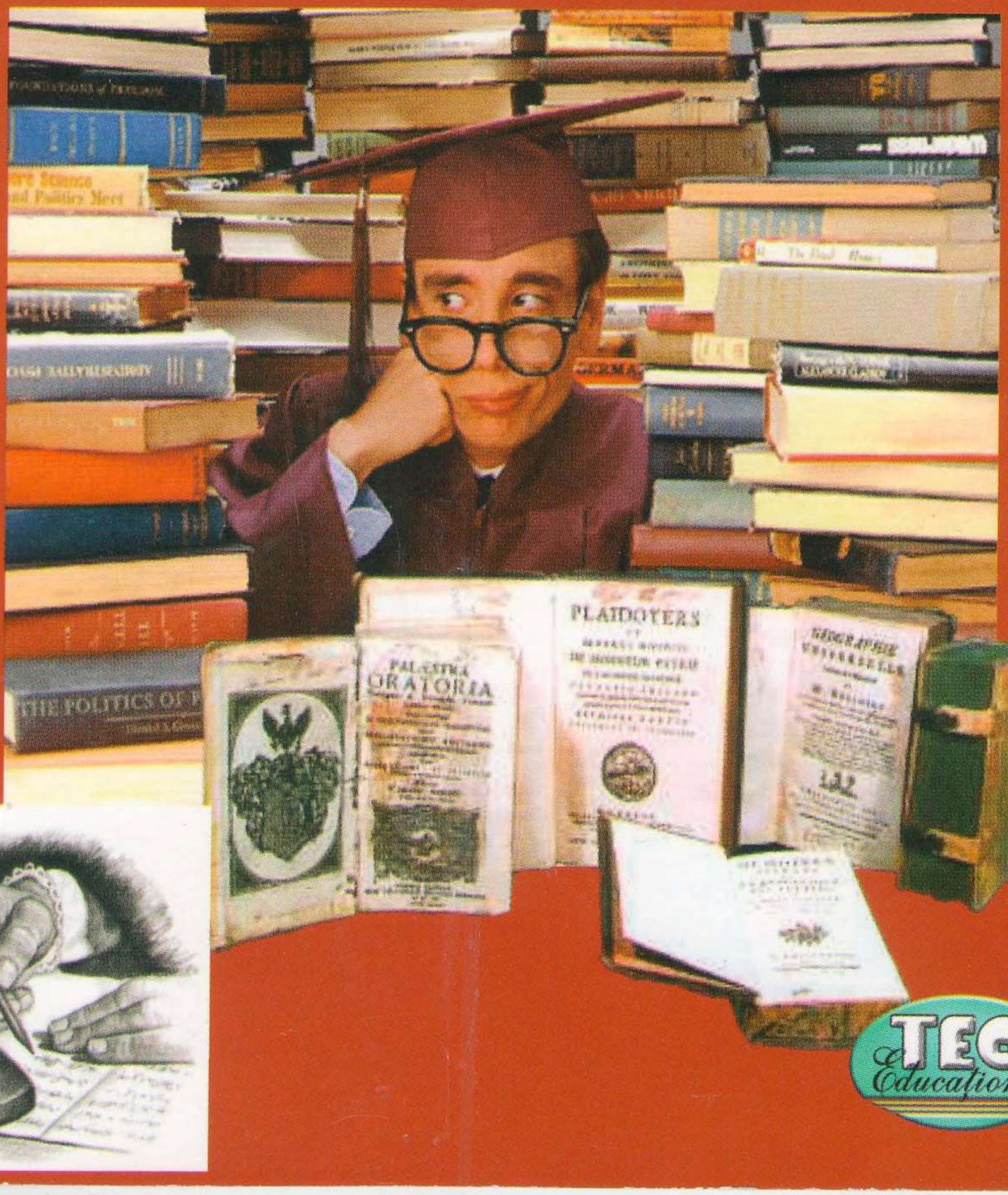

TEO Educational

Oana Lazăr

Rezumate la Limba şi Literatura Română pentru BAC – Concepte operaționale şi funcționale

TEO-Educațional

CZU 811.135.1+821.135.1.098(075.3)
L 32

Editura TEO-Educațional
E-mail: teo_educational@mail.md
Tel: (037322) 22-91-20, 51-95-75
GSM: 069230028, 069946659.
Librăria liceului „Gh. Asachi"

DESCRIEREA CIP a CAMEREI NAȚIONALE a CĂRȚII

Lazăr, Oana
Rezumate la Limba şi Literatura Română pentru BAC – Concepte operaționale şi funcționale/ Oana Lazăr. – Ch. : Teo-Educațional, 2008 (F.E.-P."Tipogr.Centrală"). – 96p.
ISBN 978-9975-9703-4-1
3000 ex.

811.135.1+821.135.1.09(075.3)

Toate drepturile aparțin editurii

© TEO-Educațional

ISBN 978-9975-9703-4-1

Prefață.

Acest îndrumar poate fi folosit de elevii absolvenți în perioada pregătirii către **examenul de Bacalaureat** la Limba şi Literatura Română, dar şi de toți cei care vor să capete anumite abilități în comunicarea scrisă şi orală.

Această lucrare include o scurtă recapitulare a următoarelor teme: Opera literară; Genurile literare; Curentele literare; Personajele literare, Compunerea de utilitate socială; şi altele. Sperăm că această lucrare va fi de un real folos la examenul de Bacalaureat.

Vă urez mult succes la examene.

1. OPERA LITERARĂ

Creație literară (orală sau scrisă) în care autorul transfigurează realitatea în ficțiune, se numeşte **operă literară**.

Opera literară are anumite **caracteristici**:

- trezeşte în sufletul cititorului emoții şi sentimente
- are un conținut (idei, sentimente, acțiuni) care este exprimat într-o formă artistică;
- are o structură (temă, idee, motiv, conflict, subiect, personaj etc.);
- dacă în alte arte (muzică, pictură, sculptură) se folosesc sunetul, culoarea sau piatra, literatura este arta cuvântului.

Elemente de structură a operei literare:

a) pentru operele lirice: tema, ideea, motivul, tablouri, strofe, cuvinte-cheie, arii semantice, figuri de stil, elemente de prozodie.

b) pentru operele epice şi dramatice: tema, ideea, motivul, subiectul, conflictul, modurile de expunere, personajele.

Ficțiunea – este o caracteristică a creației artistice de a da iluzia realității unor fapte sau personaje născocite. Scriitorul nu face o copiere a realității, ci o transfigurare a ei.

Autorul – este persoana care creează o operă literară şi care trăieşte în realitate, independent de creația sa.

Cititorul – este persoana care devine receptorul operei, prin actul de lecturii.

Tema – este aspectul general al realității, transfigurat artistic şi prezentat de către autor, în mod subiectiv, în opera literară. Exemple: natura, iubirea, istoria, moartea, patria etc.

Ideea operei – relevă atitudinea scriitorului față de tema propusă.

Motivul literar – este o particularizare a temei, un elemente de construcție a ei. În funcție de importanța lor în opera literară, motivele pot fi:

- centrale, devenind adesea laitvotive;
- secundare

Motivul poate fi reprezentat de un obiect, ființă, situație, proces etc.

Compoziția operei literare – desemnează modul de organizare internă a operei literare,

dispunerea diferitelor ei elemente (acțiuni, personaje, versuri într-un întreg artistic), astfel încât să rezulte o anumită semnificație.

Titlul – este un cuvânt, o sintagmă sau o propoziție care anunță realist sau simbolic un conținut artistic.

Titlul poate face trimitere la un personaj principal („Ion" de Liviu Rebreanu), la un personaj secundar, cu rol esențial în operă („Mara" de Ion Slavici), la o situație reprezentativă („O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale), la un obiect simbolic („Baltagul" de M.Sadoveanu), la o stare sufletească („Plumb" de G. Bacovia), la un destin („Povestea lui arap Alb" de Ion Creangă) etc.

Modurile de expunere sunt mijloace prin care autorul își dezvăluie viziunea asupra lumii și prezintă.

În funcție de scopul reprezentării artistice, se deosebesc ca moduri de expunere:

- narațiunea (axată pe acțiune);
- descrierea (concentrată asupra unui tablou);
- dialogul (surprinzând vorbirea directă).

De obicei narațiunea este asociată genului epic, descrierea – genului liric și dialogul – genului dramatic.

Narațiunea se definește ca relatarea a unor întâmplări într-o succesiune de momente. Pot figura sub denumirea de narațiune basmul, legenda, schița, povestirea, nuvela, romanul etc.

Caracteristicile narațiunii:

- evenimentele sunt prezentate, în general, cronologic, dar și cu pauze, cu anticipări și reveniri;
- existența unui **narator** care povestește la persoana a treia sau la persoana întâia;
- constituirea unei acțiuni rezultate din totalitatea faptelor narate;
- plasarea acțiunii într-un anumit timp și proiecția ei într-un spațiu;

Tipuri de narațiune:

- realistă (include întâmplări reale sau posibile);
- fantastică (include intervenția factorilor supranaturali);
- istorică (inspirată pe evenimente trecute);

- memorialistică (dezvăluie întâmplări trăite de autor);
- psihologică;
- didactică (destinată extragerii unor învățăminte)

Descrierea constă în prezentarea expresivă a unor trăsături ale ființelor, obiectelor, fenomenelor, locurilor...

Spre deosebire de narațiune, care se defineşte prin succesiune şi temporalitate, descrierea e statică şi redă spațialitatea.

Caracteristicile descrierii:

- se înrudeşte cu pictura, deoarece dă naştere, prin intermediul limbajului, unui tablou;
- prezintă, cu ajutorul imaginilor artistice, trăsături ale unui obiect (ființă, peisaj ale naturii etc.)
- utilizează preponderent verbele statice, substantive concrete şi adjectivele;
- urmăreşte să impresioneze, să descrie o imagine memorabilă a obiectului descris;
- foloseşte resursele expresive ele limbajului, figurile de stil;

Tipuri de descriere:

- realistă;
- fantastică;
- naturalistă;
- romantică;
- simbolistă;
- umoristică etc.

Dialogul desemnează, într-o operă literară, conversația dintre personaje.

Caracteristicele dialogului:

- e marcat de linia dialogului;
- este declanşat, în general, de o interogație;
- se defineşte prin succesiunea întrebări-răspuns;
- pot coexista elemente de comunicare verbale cu cele nonverbale (ex. râsul);
- accentul este pus pe interlocutor.

Figurile de stil

Figurile de stil sunt procedeele prin care se modifică sensul propriu al unui cuvânt sau construcție gramaticală obişnuită, în scopul sporirii expresivității.

Clasificarea figurilor de stil:

a) Figuri de sunet

b) Figuri semantice

c) Figuri sintactice şi de construcţie

În interiorul fiecărei categorii pot fi definite:

a) Figuri de sunet:

- aliterația – repetarea unui sunet sau unu grup de sunete, dintr-un cuvânt sau din mai multe cuvinte, cu scopul de a crea un efect euforic, imitativ sau expresiv.

Ex: „Prin vulturi vântul viu vuia"

(G. Coşbuc).

b) Figuri semantice:

- epitetul – element determinativ (adjectiv, adverb, etc.) pus pe lângă un substantiv sau verb, pentru a scoate în evidență o trăsătură a obiectului/acțiunii, care emoționează sau dă relief estetic expresiei. Adjectivul , adverbul sau substantivul cu valoare de epitet trebuie să aibă sens figurat.

Ex: „Ducându-mi paşii **solitari**

Pe sub pădurea **cântătoare**..."

(Al. Macedonski).

- comparația – exprimă un raport de asemănare între două obiecte, persoane sau acțiuni, cu scopul de a evidenția sau de a evoca unul din termeni.

„Şi **ca un înger** dintre oameni

În calea vieții mele ieşi".

(M. Eminescu)

- metafora – figură de stil prin care se trece de la sensul obişnuit la cuvântului la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese.

Ex: „Soarele, lacrima Domnului

cade în mările somnului"

(I. Blaga)

- oximoronul – antiteză care asociază două cuvinte contradictorii.

Ex: „Suferință, tu, **dureros de dulce**..."

(M. Eminescu)

- sinestezia – asociația surprinzătoare între senzații de natură diferită.

Ex: „O pictură parfumată cu vibrații de violet..."

(G. Bacovia)

- simbolul – procedeu expresiv prin care un obiect concret sugerează, prin corespondență analogică, idei sau stări sufleteşti abstracte.

Există simboluri legate de existența cotidiană, cu circulație universală: câinele simbolizează devotamentul, furnica – hărnicia etc.

c) Figuri sintactice şi de construcție

- enumerația – însuşirea unor argumente, fapte privitoare la aceeaşi temă, cu scopul de a evidenția ideea exprimată.

Ex. „Căci eu iubesc
şi **flori** şi **ochi** şi **buze** şi **morminte**"

(L. Blaga)

- repetiția – figură de stil care constă în folosirea de două sau mai multe ori a aceluiaşi cuvânt sau cuvinte, în scopul întăririi unei idei.

Ex: „Doinea întors amorul meu de plumb
Pe flori de plumb...şi-am început să-l strig..."

(G. Bacovia)

- refrenul – cuvântul, versul sau un grup de versuri care se repetă la anumite intervale, pentru a sublinia o idee sau pentru a crea un anumit efect artistic

- antiteza – opoziția dintre doi termeni (idei, sentimente, obiecte, fenomene etc.) menite să se reliefeze reciproc.

Ex: „Vremea **trece**, vremea vine

Toate-s **vechi** şi nouă **toate**..."

(M. Eminescu)

- interogația retorică – o întrebare a poetului, la care acesta nu aşteaptă răspuns.

Ex. „Voi sunteți urmaşii Romei? Nişte răi li nişte fameni!
I-e ruşine omenirii să vă zică vouă oameni."

(M. Eminescu)

2. PROZA SAU OPERA EPICĂ

Opera epică este o creație în proză sau în versuri **caracterizată** prin desfăşurarea unei acțiuni, plasate într-un anumit spațiu şi timp, în care autorul îşi face simțită prezența indirectă, prin intermediul personajelor, relatarea făcându-se de către un narator, de obicei, la persoana a treia dar şi la persoana întâia.

În decursul timpului, proza a evoluat, de la primele mituri şi de la primele poveşti, spre forme tot mai profunde ale discursului epic:

- proza romantică – orientată spre exaltarea faptelor mărețe, a eroilor şi având drept personaje oameni deosebiți (genul, demonul, personajul fatal

etc.); eroii romantici pot fi nefericiți, neînțeleşi de lumea în care trăiesc, visători, având destin marcat de urcuşuri şi căderi uneori spectaculoase.

În cadrul prozei romantice apar noi categorii estetice: urâtul, grotescul, macabrul, bizarul, fantasticul, pitorescul.

- proza realistă are drept sursă de inspirație realitatea. Personajul de multe ori este tipic, înfățişând de multe ori un grup sau o categorie umană sau socială.

- proza fantastică include acele lucrări narative,în care întâmplările povestite sunt ireale şi care miraculosul se îmbină cu bizarul.

Structura operei epice

Instanțele comunicării sunt: autorul, naratorul, personajele şi cititorul.

• autorul – persoana care a creat opera.

• **naratorul** – este cel care narează întâmplările cuprinse în acțiune; vocea care istoriseşte anumite întâmplări, purtătorul de cuvânt al autorului.

Tipuri de narator:

a) după raportul narator-evenimente (diegeză)

- narator extradiegetic: se situează în afara acțiunii, lasă impresia că el a creat povestea, narează la persoana a treia.

Ex: naratorul de Ion de L. Rebreanu.

- narator martor: este cel care asistă la desfăşurarea evenimentelor, fără să le influențeze cursul; ocupă un rol secundar în acțiune, relatează de la persoana întâi.

Ex: Ienache coropcarul din Hanu Ancuței de (M. Sadoveanu)

- narator intradiegetic:

- personaj narator: este implicat în acțiune; devine personaj principal; relatează de la persoana întâi.

Ex: Ştefan Gheorghidiu din Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război.

- narator –personaj: este un narator secund, într-o povestire în ramă şi personajul propriei istorisiri.

Ex: Neculai Isac din Hanu Ancuței.

b) după raport narator-informație deținută:

- narator omniscient: este cel care ştie totul despre desfăşurarea întâmplărilor şi soarta personajelor sale;

Ex: naratorul din Pădurea spânzuraților de L. Rebreanu.

- narator uniscient; are informație dintr-o singură sursă.

Ex: naratorul principal din Hanu Ancuței.

Funcțiile naratorului:

1) funcția narativă; rolul lui este de a povesti.
2) funcția de control; controlează structura textuală, citând replicile personajelor, introduse prin verbele (a spune, a zice, a întreba etc.) şi prin semne grafice (ghilimele, două puncte etc.)
3) funcția de interpretare; îşi manifestă direct atitudinea față de evenimente istorisite sau față de personaje.

• **personajul literar** este persoana care participă la acțiunea unei opere literare sau dramatice.

Categorii de personaje:

a) după locul ocupat în operă:

- principale – evenimentele se construiesc în jurul lor;
- secundare – ocupă un loc mai puțin important în acțiune
- episodice – apar într-un singur moment al acțiunii.

b) după semnificația etică:

- pozitive;
- negative;

c) în funcție de specia literară:

- simbolice;
- legendare;
- excepționale;
- istorice;
- autobiografice.

Modalități de caracterizare a personajului:

a) directă;

- făcută de autor (ex. caracterizarea Aglaei din Enigma Otiliei) care poate fi vestimentară, morală sau aspectuală.
- făcută de alte personaje (caracterizarea făcută lui de A. Lăpuşneanul de către mitropolit)

- autocaracterizarea, care poate fi redată prin dialog, prezentată în cadrul unui monolog interior

b) indirectă;

- prin acțiune (ex Ion)
- prin comportament (ex. Ilie Moromete)
- prin reacții psihologice (ex. teama lui Moțoc în fața morții iminente)
- prin limbaj;
- prin mediu;
- prin nume;

Construcția subiectului operei epice impune:

• existența unei **acțiuni,** adică a unei desfăşurări a evenimentelor povestite.

• existența unui **conflict**, care desemnează un dezacord, o opoziție, o luptă între două sau mai multe personaje/grupuri de personaje reprezentând idei, convingeri, sentimente, atitudini opuse.

Conflictul poate fi: psihologic, etic, simbolic etc.

• existența unor **momente ale subiectului**: expoziţiune, intrigă, desfăşurarea acțiunii, punctul culminant şi deznodământul.

- **expoziţiunea** – fixează premisele necesare înțelegerii acțiunii (coordonatele spațiale şi temporale, unele personaje).
- **intriga** – declanşează conflictul; este alcătuită din mai multe scene care determină fluxul evenimentelor.
- **desfăşurarea acțiunii** – cuprinde întâmplările care ilustrează evoluția conflictului. Este partea cea mai amplă a narațiunii.
- **punctul culminant** – reprezintă momentul de vârf, de cea mai mare încordare a acțiunii într-o operă literară(epică sau dramatică).
- **deznodământul** – momentul final al subiectului, prin care se rezolvă conflictul.

• existența unei **structuri** (incipit, secvențe narative, episoade, final, prolog, epilog etc.)

- **incipitul** este secvența introductivă a unui text narativ.
- **secvența narativă** este un moment al textului narativ ce prezintă o singură acțiune, la care participă unul sau mai multe personaje.

Majoritatea speciilor narative au mai multe secvențe narative, care se leagă într-un fir epic unic.

Legarea secvențelor narative se face prin trei procedee:

1) **înlănțuirea** determină cursul liniar al povestirii ce curge firesc dinspre expoziție către deznodământ; finalul unei secvențe echivalează cu începutul alteia.

Ex: „Moara cu noroc".

2) **inserția** constă în includerea unei povestiri în altă narațiune. Este procedeul povestirii în ramă.

Ex: „Hanul Ancuței".

3) **alternanța** reprezintă îmbinarea a două povestiri întrerupte pe rând, cu scopul de a se evidenția reciproc.

Ex: planurile paralele ale intelectualității şi a țărănimii în romanul „Ion".

- **episodul** este o parte a unei acțiuni dintr-o operă epică, având rolul de susținere a ansamblului narativ. Este o acțiune secundară, raportată la acțiunea principală.

- **finalul** este ultima secvența a unui text narativ, care aduce, de cele mai multe ori, rezolvarea conflictului.

Timpul şi spațiul în opera epică

Acțiunea operei epice este plasată într-un anumit spațiu şi într-un anumit timp, convenții ale verosimilului evenimentelor prezentate.

Narațiunea situează faptele în timp, iar descrierea le conferă un spațiu.

Timpul narativ cunoaşte două dimensiuni:

a) timpul derulării faptelor (timpul trăit de personaje, cu o cronologie similară cu aceea a realității)

b) timpul discursului narativ, al povestirii faptelor.

Speciile genului epic

- **Schița** reprezintă o specie a genului epic în proză, de scurtă întindere, care înfățişează un episod caracteristic din existența unui sau mai multor personaje.

- **Basmul** reprezintă o specie a epicii populare (de obicei, în proză), în care se relatează întâmplări supranaturale, iar personajele poartă valori simbolice.

Trăsături specifice basmului: timpul şi spațiul sunt nedeterminate; prezentă eterna confruntare

dintre bine şi rău; eroii sunt oameni dar şi ființe himerice sau animale etc.

Basmele pot fi:

- fantastice (domină elementul miraculos)
- nuvelistice (situațiile prezentate se apropie de realitate; personajele sunt, în majoritate, oameni)
- animaliere (eroii sunt aleşi din rândul animalelor).

Basmul cult este o creație originală, dar respectă în mare măsură, trăsăturile de construcție, de atmosferă şi de viziune etică ale modelului folcloric.

Ceea ce le poate diferenția este folosirea insistentă a unor simboluri, caracterul mai complicat al acțiunii, importanța acordată descrierii sau dialogului (cu rolul secundar în basmul popular), stilizarea limbajului.

Povestirea - narațiune în proză, care prezintă întâmplări deosebite, istorisite din perspectiva subiectivă a unui narator participant sau martor la acțiune, accentul căzând asupra faptelor şi nu asupra eroului.

Trăsături specifice povestirii: importanța acordată actului narării; caracterul exemplar, unic al faptelor; timpul evenimentelor ține de trecut; relatare de regulă la persoana întâi; folosirea cuvintelor şi expresiilor populare).

Nuvela – specie a genului epic, de întindere medie, prezentând fapte verosimile şi având o intrigă şi un conflict riguros construite;

Trăsături specifice nuvelei: construcția riguroasă; timp şi spațiu bine delimitat; personaje numeroase; durata acțiunii este mai mare;

Clasificarea nuvelei:

a) prin raportare la curentele literare:

- romantică (ex: Alexandru Lăpuşneanu de C. Negruzzi)
- realistă (ex: „Moara cu noroc" de I. Slavici)
- naturalistă (ex: „În vreme de război" de I.L. Caragiale)

b) din punct de vedere tematic şi conflictual:

- istorică (ex: Alexandru Lăpuşneanu)
- socială (ex: Două lovituri de I.L. Caragiale)
- psihologică (ex: „Moara cu noroc")
- filozofică (ex: „Sărmanul Dionis")

Nuvela mai poate fi realistică şi fantastică.

Romanul – operă narativă în proză de mare amploare şi diversitate, a cărei acțiune se desfăşoară pe mai multe planuri, având o intrigă complexă şi personaje numeroase.

Trăsături specifice romanului: acțiunea este dominantă şi se întinde pe o perioadă lungă, intriga este complexă, deseori dezvoltă o problematică gravă, prezintă destinul unor personalități bine individualizate.

Clasificarea romanului:

a) după tematică pot fi:

- romane de dragoste („Mara", „Patul lui Procrust");
- sociale („Ion", „Moromeții");
- de aventură;
- autobiografic;
- psihologic („Pădurea spânzuraților");
- mitic;
- al inerției...

b) după arta narativă:

- tradițional
- modern.

c) după situarea în timp a acțiunii:

- istoric,

- contemporan,
- de anticipație.

d) după cadrul social:

- urban,
- rural,
- provincial

e) în funcție de perspectiva narativă:

- obiectiv
- subiectiv.

3. OPERA DRAMATICĂ

Opera dramatică este o creație în versuri sau în proză, redactată cu scopul punerii în scenă, care prezintă, sub formă schimbului de replici dintre personaje, înlănțuiri de evenimente generatoare de stări conflictuale ce cunosc, în final, o rezolvare.

Caracteristici ale operei dramatice:

- situarea în prim-plan a personajelor;
- retragerea autorului în spatele eroilor săi;
- structură specifică: lista personajelor, scene, acte...

- prezența didascaliei (precizări privind compartimentare textului, decorul, mişcarea, lumina, muzica, gesturile.
- organizarea textului sub forma dialogului combinat cu monologul.

Termenul de **dramaturgie** (gen dramatic) desemnează toate acele creații literare care au fost scrise sub formă de dialog , cu scopul de a fi reprezentate pe scenă.

Specii dramatice:

Speciile literare subordonate genului dramatic sunt: tragedia, comedia, drama, farsa, melodrama, vodevilul.

Tragedia – este o specie a genului dramatic, în care personajele sunt antrenate într-un conflict puternic cu deznodământ nefericit.

În Antichitate, sursa tragicului o reprezenta confruntarea eroului cu destinul sau cu zeii, în clasicismul francez ea ținea de opoziția dintre rațiune şi sentiment. Dramaturgia modernă descoperă noi surse ale tragicului: incapacitatea de comunicare, înstrăinarea de sine, absurdul lumii etc.

Comedia – este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri, în baza căreia se află un conflict comic, capabil să stârnească râsul. Acest conflict este, de multe ori, un contrast între frumos şi urât, aparență şi esență, scop şi mijloc, prostie şi inteligență etc.

Caracteristici ale comediei:

- intriga este neînsemnată, personajele confruntându-se cu probleme lipsite de importanță, provocate de confuzii,neînțelegeri, exagerări;
- ridiculizează aspecte sociale, morale, tipuri umane, tare de comportament;
- personajele sunt, în general, ființe mediocre, cu multe defecte, ironizate de autor;
- stilul este parodic;
- urmăreşte creare unei atmosfere de bună dispoziție;
- promovează indirect, anumite valori morale;

Comedia poate fi de mai multe feluri:

- de caracter (accentul cade asupra unui personaj ce ilustrează o anumită tipologie: avarul, mincinosul, infidelul, orgoliosul etc.)

- de moravuri (surprinde modul de viață al unei epoci, defectele frecvent întâlnite în purtarea oamenilor)

- de intrigă (prezintă peripeții într-o derulare rapidă, cu răsturnări bruşte de situație şi rezolvări surprinzătoare)

Drama – este o specie a genului dramatic, în proză sau în versuri, caracterizată prin oglindirea, într-un conflict puternic, a datelor contradictorii ale realității şi printr-un deznodământ grav.

Drama se afirmă în epoca Renaşterii (W. Shakespeare) şi cunoaşte o mare strălucire în epoca romantismului.

Caracteristicile dramei:

- surprinde complexitatea vieții, îmbinând tragicul şi comicul;

- prezintă întâmplări desfăşurate în locuri diferite, la distanțe mari în timp, dând o importanță mai mare unor persoane secundare;

- personajele sunt extrase din toate clasele sociale;

- apropie teribilul cu bufonul, tragedia cu comedia.

Compoziția textului dramatic:

- **Actul** – este principala subdiviziune a textului dramatic, cu o acțiune unitară, delimitată printr-o pauză de celelalte părți ale operei/spectacolului. Această pauză creează şi o ruptură temporală la nivelul acțiunii.

- **Scena** – reprezintă o subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică marcată prin intrarea sau ieşirea unui personaj

- **Tabloul** – subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică, marcând trecerea timpului, schimbarea decorului etc.

- **Replica** – fragment din rolul unui personaj, constituind un răspuns adresat altui personaj. Textul dramatic este constituit sub forma schimbului de replici, cu excepția secvențelor de monolog.

Limbajul dramaturgiei se caracterizează prin utilizarea dialogului şi a monologului, indiferent dacă piesa de teatru este compusă în proză sau viersuri.

• Dialogul – schimb de replici între două sau mai multe personaje.

• Monologul – replici de dimensiune amplă emisă de un personaj.

4. OPERA LIRICĂ

Opera lirică este o creație în versuri (mai rar, în proză) care transmite direct sentimentele, emoțiile trăirile eului liric, într-un discurs subiectiv cu valoare de confesiune, cu ajutorul imaginilor artistice.

Caracteristicile operei lirice:

- un puternic subiectivism
- exprimarea, la persoana întâi, într-o comunicare despre sine.
- sentimente/stările/emoțiile/impresiile/trăirile exprimate de autor au valabilitate generală-umană.
- caracter monolog
- are rol de a crea un efect emoțional puternic
- versificația este elementul definitoriu
- folosirea cuvintelor cu sens conotativ şi încărcătură simbolică
- abundența imaginilor artistice şi a figurilor de stil

Lirismul – desemnează utilizarea categoriei estetice a liricului sau exaltarea sentimentelor personale într-o operă literară.

În legătură cu opera poetică se poate vorbi despre:

- lirismul **subiectiv** care se caracterizează prin prezența nemijlocită a autorului, trăirile sale afective sunt exprimate la persoana întâi, din perspectiva prezentului.
- lirismul **obiectiv** ce refuză exprimarea directă a sentimentelor, anulând mărcile prezenței eului liric. Este un tip de discurs poetic în care contactul autor-lector este intermediat de personaje, surprinse în trăirile şi emoțiile lor.

Comunicarea în textul poetic se realizează prin intermediul **eului liric**. Această sintagmă este vocea care exprimă gândurile şi sentimentele poetului, fără să se confunde cu aceasta. Eul liric nu are o existență reală şi nu se suprapune personalității biografice a scriitorului.

Elementele de compoziție a textului poetic:

• **Titlul** – cuvânt/text pus în fruntea unei lucrări, având menirea de a diferenția de alte opere şi de a-i indica (rezumativ sau sugestiv) conținutul.

• **Incipit** – formulă memorabilă ci care începe o lucrare, care se reverberează asupra conținutului, are un anume relief poetic

• **motivul poetic** – idee cu caracter general care se repetă în textul poetic, aşa cum o frază muzicală se repetă în cursul unei bucăți; uneori, acelaşi motiv apare în opere diferite.

• **laitmotiv** – motiv central, purtător al unui sens fundamental.

Elemente de versificație

• **Versul** – este un rând dintr-o poezie, un fragment delimitat printr-o pauză, cu o anumită unitate semantică.

• **Strofă** – desemnează un ansamblu unitar ca sens dintr-o poezie, format din unul sau mai multe versuri.

• **Ritm** – reprezintă alternanța periodică a silabelor accentuate şi neaccentuate dintr-un vers.

În funcție de felul în care cade accentul, ritmul poate fi de mai multe feluri:

- în picior metric de două silabe: trohaic şi iambic.
- În picior metric de trei silabe: dactilic, amfibrahic, anapestic.
- În picior metric de patru silabe: peonul.

• **Rima** - este potrivirea sonoră a silabelor de la sfârşitul a două sau mai multe versuri, începând cu ultima vocală accentuată.

În funcție de poziția în strofă, rima poate fi de mai multe feluri:

- monorimă (aceeaşi rimă în 3-4 versuri succesive)
- împerecheată (rimează versurile 1 şi 2; 3 şi 4)
- îmbrățişată (rimează versurile 1 şi 3; 2 şi 4)
- variată (amestecată)

Versul alb este versul lipsit de rimă. El păstrează însă elementele de măsură sau de ritm.

Versul liber nu respectă niciuna din convențiile prozodice (este lipsit de rimă, de ritm şi ignoră

măsura constantă), dar îşi obține muzicalitatea prin intonație. Este preferat, în poezia modernă.

Speciile genului liric:

Genul liric se împarte în două mari tipuri:

- Lirica orală sau populară
- Lirica scrisă sau cultă

Lirica populară la rândul său include:

• **Doina** – este o specie aparte, cu particularități distincte numai pe plan muzical, consemnând un stil melodic de mare vechime. Din punct de vedere poetic, doina are o tematică variată; din punct de vedere estetic, relevă orizont metaforic complex, constituit li stabilizat prin tradiție.

• **Cântecul** – este o poezie lirică însoțită sau nu de muzică. Câtecele joacă un rol important în viața tuturor popoarelor. Cântecele de leagăn sunt întrebuințate pentru a linişti copii. La nuntă, în ceasuri de veselie şi de tristețe se cântă, diferite munci sunt însoțite de cântece şi la sfârşitul vieții mortul este bocit prin cântece.

Din lirica populară mai fac parte: ghicitoarea, strigătura, proverbul, zicătoarea etc.

Lirica **cultă** include următoarele specii:

• poezia cu forma sa fixă: (gazelul, glosa, madrigalul, rondelul, sonetul).

- **gazelul** – poezie cu formă fixă care-şi are originea în literatura persană. Este alcătuită din distihuri, iar cel de al doilea vers din fiecare distih ere rimă similară cu versurile primului distih.

În literatura română G. Coşbuc şi M. Eminescu sunt exponenți consacrați.

- **glosa** – este poezie cu formă fixă, cu un conținut gnomic sau filosofic, având un număr de strofe egal cu numărul de versuri al primei strofe, în care fiecare stofă, începând cu a doua, comentează, în ordine, câte un vers, iar ultima strofă este inversarea primei.

În literatura română, Glossa eminesciană este o ilustre strălucită a canoanelor speciei.

- **rondelul** – este o poezie cu formă fixă, alcătuită din treisprezece versuri: trei catene şi un vers independent. Primele două versuri, care impun motivul liric, sunt reluate ca refren la mijlocul şi apoi la sfârşitul poemului.

În literatura română Al. Macedonski este un exponent consacrat.

- **sonetul** – este o poezie cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri, grupate a câte 2 catene şi două terține. Catenele au numai două rime iar terținele sunt legate printr-o rimă comună. Versul final îndeplineşte rolul unei concluzii şi are aspectul unei maxime.

În literatura română, au scris sonete celebri M. Eminescu şi V. Voiculescu.

• **Oda** – specie a genului liric în care sunt exprimate sentimente de admirație pentru eroi, pentru patrie, pentru fenomenele vitale ale naturii etc. Ea solicită amplificarea sentimentelor şi a invocației. Limbajul poetic are un aspect solemn.

Odele pot fi: patriotică, eroică, religioasă, personală, filosofică etc.

• **Imnul** – este înrudită cu oda şi apreciată ca o specie lirică în care sunt exprimate sentimentele de preamărire date de zei, eroi, personalități marcante, patrie, evenimente etc.

• **Idila -** este o specie de poezie pastorală ce reflectă, într-o îmbinare a liricului cu epicul, apelând uneori şi la dialog, viața şi obiceiurile rurale.

Autor consacrat ai idilei este: G. Coşbuc.

• **Pastelul** – este o specie a poeziei lirice, care descrie un peisaj, poetul exprimându-şi discret sentimentele.

Această specie a fost creată de V. Alecsandri.

• **Meditația** – este o specie a poeziei lirice filosofice care exprimă, cu mijloace artistice, un act de reflecție asupra unor aspecte fundamentale ale existenței umane.

5. LIMBA ŞI COMUNICAREA

Stilurile limbii

Modul în care sunt folosite resursele limbii (lexicale, fonetice, morfologice, sintactice, topice) poate caracteriza un vorbitor sau o colectivitate (grup).

Există două mari categorii ale stilului:

- stilul individual
- stilurile funcționale

Stilul **individual** se caracterizează printr-un mare grad de reflexibilitate, aflat în raport invers proporțional cu tranzitivitatea limbajului.

Folosirea individuală a limbii este marcată de subiectivitate, participarea afectivă, a emițătorului

dând naştere la trei registre stilistice: neutri, solemn şi familiar.

Calităţile generale ale stilului sunt:

- claritate
- proprietatea
- corectitudinea
- precizia
- puritatea

În limba română contemporană există cinci stiluri **funcţionale**:

- stilul beletristic (artistic)
- stilul ştiinţific
- stilul administrativ sau oficial
- stilul publicistic
- stilul colocvial sau familiar

1. Stilul **beletristic** – se foloseşte în operele literare şi prezintă următoarele trăsături:

• folosirea termenilor cu sens figurat;

• o mare complexitate, dat fiind diversitatea operelor literare;

• bogăţia elementelor lexicale (folosirea termenilor regionali, arhaismelor, neologismelor, termenilor din jargon sau argou etc.);

• extinderea semantică prin utilizarea sinonimiei şi a polisemiei unor termeni;

• relieful enunţului poate fi întărit chiar şi prin abateri de la uzul curent al limbii.

2. Stilul **ştiinţific** – se utilizează în lucrările ştiinţifice şi prezintă următoarele caracteristic:

• folosirea unor noţiuni şi teorii ştiinţifice exacte;

• utilizarea unor neologisme din lexicul propriu fiecărei ştiinţe;

• folosirea cuvintelor monosemantice;

• claritatea exprimării, precizie, corectitudine;

• utilizarea sensului propriu a cuvântului;

• un grad mare de tranzitivitate;

• fiecare domeniu ştiinţific îşi are propriul vocabular.

3. Stilul **administrativ** – de utilizează în documente oficiale (cereri, raport, proces-verbal, referat, curriculum vitae), în documente referitoare la activitatea unor instituţii sau în relaţiile administrative, politice, juridice etc.

Stilul administrativ se caracterizează prin următoarele trăsături:

• preciza şi concizia exprimării;

• caracterul neutru al registrului lingvistic;

• lipsa figurilor de stil.

4. Stilul **publicistic** este propriu ziarelor şi revistelor destinate largului public şi se caracterizează prin:

• bogăție şi varietate lexicală;

• vocabular accesibil unor categorii de cititori de nivel intelectual mediu;

• utilizarea limbii literare dar şi a unor formulări tipice limbajului cotidian;

• utilizarea unor mijloace menite să atragă publicul (exclamații, grafice, interogări, imagini etc.).

5. Stilul **colocvial** – se utilizează în sfera relațiilor de familie, în viața de zi cu zi şi se caracterizează prin:

• un anumit grad de afectivitate;

• folosirea unor formule de adresare, pentru implicarea ascultătorului;

• utilizarea şi a mijloacelor non-verbale;

• încălcarea normelor şi canoanelor limbii literare;

• prezența unor termeni regionali;

• folosirea diminutivelor, substantivelor, în vocativ sau a verbelor imperfecte;

• simplitate, degajare, naturalețe.

Comunicarea este procesul de transmitere a unui mesaj de la emițător la receptor, folosind anumit cod şi prin intermediul unui canal.

Elementele situației de comunicare:

- emițătorul – cel care transmite o informație
- receptorul – cel care primeşte informația.
- mesajul – informația transmisă
- codul – sistemul de semne în care este organizată informația.

Codul trebuie să fie cunoscut, în egală măsură, emițătorului şi receptorului, pentru ca mesajul să se poată înțelege.

El poate fi verbal (orice limbă) sau nonverbal (alfabetul morse, semnele rutiere gesturile etc.).

- canalul – mediul prin care sunt transmise semnalele
- contextul – se raportează la subiectul sau tema mesajului şi situația (împrejurările) în care au loc transmiterea mesajului.

Orice mesaj poate fi transmis prin două căi: **orală** şi **scrisă**.

Comunicarea orală poate fi influențată de diverse elemente şi factori:

a) elemente nonverbale (mimica, gesturi, privirea, plasarea în spațiu)

b) elemente paraverbale (intonația, ritmul, accentul, anumite reacții: râsul, plânsul, oftatul etc.).

Comunicarea orală se poate realiza prin două modalități: monologul şi dialogul.

Monologul este vorbirea continuă, a unui emițător care îşi expune gândurile, opiniile, sentimentele în fața unui auditoriu.

Dialogul este schimbul de informații între doi sau mai mulți vorbitori.

În general comunicarea orală în formă de dialog se caracterizează prin:

- situarea emițătorului şi a receptorului în acelaşi timp şi spațiu;
- contactul verbal şi vizual;
- succesiunea întrebări-răspunsuri;
- principiul politeții (utilizarea unor formule de adresare care îi apropie pe vorbitori;
- folosirea enunțurilor interogative şi exclamative;
- e susținută de elemente ale comunicării nonverbale şi paraverbale.

Comunicarea în scris se realizează prin textele de orice fel: opere literare, ştiințifice şi publicistice, compuneri cu caracter funcțional etc.

Caracteristicile comunicării în scris:

- selectarea unui limbaj potrivit contextului şi adecvat relației dintre emițător şi receptor:
- o bună organizare a ideilor;
- o exprimare mai îngrijită
- predomină enunțurile declarative (încheiate cu punct)
- diminuarea nuanțelor afective.

Funcțiile comunicării:

- emotivă (expresivă) evidențiază stările afective ale emițătorului şi se manifestă mai ales prin interjecții emoționale („vai!, „aoleu"!, „uar"! etc.) mijloace stilistice sau propoziții exclamative, având ca scop ilustrarea atitudinii afective a vorbitorului.

- conativă orientează enunțul către destinatar (receptor), cu scopul de a obține o reacție de la acesta şi este realizată prin imperativul verbelor („vorbeşte!", „vino"! etc.) şi vocativul substantivelor, această funcție se află în relație de reciprocitate cu

funcția expresivă deoarece ambele ilustrează o stare, un sentiment, o trăire, adică apelează la afect.

- fatică se axează asupra canalului; urmăreşte stabilirea şi menținerea contactului între emițător şi receptor, păstrarea deschisă a canalului.

Ex: Eşti atent la ce-ți spun?

- referențială orientată spre referent (obiect/persoana despre care se comunică); fixează un suport obiectual al comunicării.

- poetică axată asupra mesajului, asupra formei lui, pe care o scoate în evidență.

- metalingvistică axată asupra codului; permite limbii să-şi definească propriile elemente.

6. CURENTE CULTURALE ŞI LITERARE

Umanismul – a apărut în cadrul mişcării renascentiste a secolelor al XIV-lea – al XV-lea. Umanismul se defineşte ca o concepție socială şi filozofică progresistă, care pune în centrul ideologiei sale, recunoaşterea demnității, valorii şi posibilităților nelimitate de desăvârşire ale ființei umane. Ca reprezentanți remarcați ai umanismului

cuprinde pe marii gânditori: Francesco Petrarca, Lorenzo de Medici, Leonadro da Vinci, François Rabelais, Martin Luther care susțin în creațiile lor, în cele mai diverse moduri, ideea eliberării ființei umane de orice constrângere şi afirmarea ei multilaterală.

Umanismul românesc se manifestă cu mare întârziere în raport cu cel european. Secolul al XVII-lea este considerat reprezentativ pentru renaşterea românească. Cele trei letopisețe scrise de Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, dar şi operele lui Dmitrie Cantemir cuprind idei specifice umanismului.

Titlul comun şi continuitatea denotă intenția de a acoperi toată istoria țării. Scrierile cu caracter istoriografic au o dublă valoare – documentară şi educativă, născută din dorința autorilor de a respecta adevărul şi de a le oferi urmaşilor modele demne de urmat. „să rămâie feciorilor şi nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să se ferească şi să se socotească, iar despre cele bune să urmeze să se învețe şi să se îndirepteze" (Grigore Ureche).

Umanismul cronicăresc se caracterizează printr-un puternic specific românesc, ilustrat prin următoarele idei comune: originea latină a poporului şi a limbii române, ura împotriva dominației turce, valoarea educativă a istoriei, rolul personalităților în destinul unui popor.

Cronicile au, totodată, şi o valoare literară: acestea cuprind primele narațiuni artistice în care, prin arta evocării sau a portretului, prin grandoarea conflictului şi intuiția psihologică, ori prin utilizarea unor mijloace artistice, se creează bazele literaturii beletristice de mai târziu.

Iluminismul este o mişcare ideologică, filozofică şi literară care se manifestă în secolul al XVIII-lea în Franța ți apoi se răspândeşte în toată Europa.

Iluminismul, cunoscut şi sub denumirea de „epoca luminilor", apare ca urmare a dezvoltării generale a societății.

Trăsăturile Iluminismului:

1) Promovarea raționalismului – adică rațiunea fiind un dat de natură fiind şi un dat general-uman, aduce la concluzia că oamenii sunt egali prim naştere.

2) Caracterul laic şi anticlerical – prin lucrările ştiințifice şi operele literare ale iluminiştilor exprimă ideea eliberării spiritului de orice prejudecăți. Monarhul nu mai este socotit „unsul lui Dumnezeu" nici stăpânul absolut, ci are obligația să apere şi să garanteze fericirea supuşilor săi.
3) Emanciparea poporului prin cultură. Iluminiştii populează în şcoli cultura, ştiința, din convingerea că numai prin instrucție oamenii devin conştienți de drepturile lor.
4) Operele literare care apar în epoca luminilor au un caracter social şi moral. Ele sunt construite după principiile clasice. Speciile literare epice cultivate de iluminişti sunt povestirea şi romanul. Reprezentanții de bază a iluminismului sunt: Daniel Defoe, Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltair etc.

Iluminismul românesc apare mai târziu mai întâi în Transilvania şi apoi în Moldova şi Țara Românească. Cea mai reprezentativă lucrare a

iluminismului românesc este epopeea „Țiganiada" scrisă de Ion Budai-Deleanu. În această lucrare este satirizată monarhia despotică sunt denunțate biserica, fanatismul, lăcomia şi ipocrizia fețelor bisericeşti.

Clasicismul a fost un curent literar care s-a manifestat în cultura şi arta europeană, dIn secolul al XVII-lea.

Adepții acestei mişcări caută să reînvie valorile antichității greco-latine, căutând un ideal de echilibru şi armonie pentru ființa umană.

Cele mai importante principii ale doctrinei clasice ar putea fi enunțate în următorii termeni:

a) la baza artei (deci şi a literaturii) trebuie să stea **rațiunea** care să-şi impună supremația supra pasiunii.

b) finalitatea unei opere trebuie să fie **estetică** (se exprime frumosul prin respectarea măsurii, echilibrului şi armoniei) şi **etică** (să ofere modele demne de urmat şi să aibă rol moralizator).

Pentru realizarea finalității estetice, scriitorii aveau obligația de a respecta mai multe norme.:

• armonia internă a operei (consecvența personajului de-a lungul acțiunii, concordanța dintre caracterul şi actele sale)

• regula celor trei unități (de loc – cadrul să rămână neschimbat, de timp – acțiunea să se desfăşoare în cel mult 24 ore, şi de acțiune – să se dezvolte un singur fir al evenimentelor.)

• stilul înalt, finisajul atent ale operei

• păstrarea purității speciilor literare

Pentru realizarea finalității etice, se impuneau, o serie de norme:

• respectarea verosimilității, întrucât faptele care nu pot fi crezute, nu conving

• alegerea unor eroi care pot servi ca modele de urmat

c) personajul, este în clasicism, un tip social şi util societății, un model. De multe ori, acesta este dotat cu o trăsătură supremă de caracter (virtutea, eroism, voință, sentimentul datoriei, sacrificiul) căreia i se subordonează toate actele sale

d) barierele sociale nu pot fi trecute: cel care se naşte rege, moare rege, iar cel care se naşte slujitor îşi păstrează condiția până la sfârşitul vieții.

Reprezentanții de vază ai clasicismului european sunt şi operele de referință:

La Bruyere (Carcterele); P. Corneille (Cidul); Moliere (Tartuffe); Jeane Racine (Andromaca);

Reprezentanți ale clasicismului românesc pot fi numiți: V. Alecsandri (pasteluri), Gr. Alexandrescu (fabule), C. Negruzzi („Alexandru Lăpuşneanu") etc.

Romantismul a fost un curent literar şi artistic, apărut în prima jumătate a secolului XIX-lea, în Europa, ca reacție împotriva stricteții principiilor clasicismului.

Romantismul prezintă următoarele trăsături:

1) Primatul vieții afective asupra rațiunii, scriitorul romantic prezentând realitatea prin prisma propriilor sale idei şi sentimente; mijlocul utilizat pentru aceasta este confesiunea (considerată ca valoare esențială a literaturii);

2) Exaltarea trecutului istoric (cu faptele sale mărețe sau neobişnuite), atracția față de mitologie şi lumea tradițiilor populare;

3) Predilecția pentru pitoresc şi culoarea locală, pentru feerie şi peisaj nocturn, pentru fabulos şi grandios;

4) Valorificarea artistică a resurselor inconştientului: visul, sugestiile, extazul, maniile, revelațiile;

5) Personajul romantic este un om neobişnuit, pus în fața unor împrejurări neobişnuite. El este, de multe ori, geniul, demonul, damnatul, generosul, personajul fatal etc.

Eroii romantici pot fi nefericiți, neînțeleşi de lumea în care trăiesc şi în care nu se pot adapta, visători, însetați de cunoştințe, instabili, firi problematice. Ei pot trece dintr-o clasă socială în alta, destinul lor fiind marcat de urcuşuri şi coborâri uneori spectaculoase.

6) Introducerea unor categorii estetice: urâtul, gotescul, macabrul, bizarul, pitorescul;

7) Apariția unor specii literare: drama, nuvela istorică, meditația, elegia;

8) Stil patetic, pitoresc, retoric;

9) Mijloace romantice: folosirea antitezei, hiperbolei, ironiei, sarcasmului;

Reprezentanții de vază ai romantismului european sunt: V. Hugo, George Gordon Byron, Lamartine, A. de Vigny, Novalis, Lermontov etc.

Romantismul românesc s-a caracterizat prin: eclectism, înclinație către forme neradicale, predilecția către istoric, etnic, tradiție, folclor.

Romantismul românesc este reprezentat de generația paşoptistă (Vasile Cârlova, Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, C. Negruzzi) şi postpaşoptistă (B.P. Haşdeu) şi se termină cu M. Eminescu(„Floare albastră", „Luceafărul").

Realismul este un curent literar şi artistic, apărut în secolul al XIX-lea, ca reacție împotriva romantismului şi care continuă să se manifeste până în zilele noastre.

Realismul prezintă următoarele trăsături:

1) Sursa de inspirație o constituie realitatea înfățişată în mod veridic şi obiectiv în toate aspectele;

2) Personajul reprezintă o categorie umană şi socială, fiind un personaj tipic pus în împrejurări tipice; omul este înfățişat în strânsă legătură cu viața socială, cu mediul în care trăieşte, autorul urmărindu-l în toate etapele dezvoltării sale;

3) Studierea cadrului de viață al personajului (oraşul, casa, camera), care poate deveni mijloc de caracterizare;

4) Prezentarea lumii morale ai indivizilor şi a moravurilor epocii;

5) În realism sunt cultivate, cu precădere, anumite specii literare: schița, nuvela, romanul, drama şi comedia.

Reprezentanții de vază a realismului european şi operele lor:

- Stendhal, „Roşu şi negru"
- Honoré de Balzac, „Comedia umană"
- Gustave Flaubert, „Doamna Bovary"
- Charles Dickens, „David Copperfield"
- Nikolai Gogol, „Suflete moarte"

Reprezentanții români de vază ai realismului şi operele de referință:

- Ion Creangă „Amintiri din copilărie"
- Ioan Slavici „Mara"
- Ion Luca Caragiale „ O scrisoare pierdută"
- Liviu Rebreanu „Ion" şi „Răscoala"
- Marin Preda „Moromeții"
- Ion Druță „Biserica Albă"

Sămănătorism curent literar apărut la începutul secolului XX în țările române.

Caracteristicele sămănătorismului:

- idealizarea vieții rurale
- compasiunea pentru condiția grea a țăranului
- evocarea trecutului istoric marcat de tradiție
- dezrădăcinarea – cauza a inadaptării şi a înfrângerii
- atitudinea antiorăşănească
- tragedia dispariției: opoziția boier de neam – arendaş venetic.

Temele şi motivele abordate: iubirea, satul, țăranul, dorul.

Reprezentanți şi opere de referință:

- George Coşbuc „Pe lângă boi";
- Octavian Goga „"Rugăciune" şi „Noi".

Principalul teoretician al curentului a fost Nicolae Iorga.

Naturalismul se impune spre sfârşitul secolului al XIX-lea în Europa, ca o prelungire a realismului, orientată către manifestările instinctuale, patologice ale omului.

Principiile de bază ale naturalismului sunt:

- limitele dintre ştiință şi artă se estompează, în consecință literatura poate valorifica metodele cele dintâi;
- refuzul ficțiunii; dezvăluirea adevărului brutal al vieții;
- viziunea ştiințifică, fiziologică asupra omului;
- valorificarea teoriilor contemporane cu privire la determinismul rasei şi al mediului, la influențele nefaste ale eredității;
- reprezintă, aspectele crude, ale vieții;
- operele se orientează asupra mediului de viață obscur
- În naturalism sunt cultivate, cu precădere, anumite specii literare: romanul, nuvela, povestirea, drama.

Reprezentanții de vază a naturalismului european sunt: Emile Zola, frații Edmont şi Jules de Goncourt, Guy de Maupassant.

Reprezentanții români de vază ai naturalismului şi operele de referință:

- I.L. Caragiale („În vreme de război")

- L. Rebreanu (câteva scene din romanul „Ion" şi „Răscoala")
- Delavrancea („Zobie şi Milogul")

Simbolismul este un curent literar apărut la sfârşitul secolului al XIX-lea în Franța şi care s-a răspândit ulterior în toată Europa.

Trăsăturile caracteristice simbolismului sunt:

1) Utilizarea simbolurilor cu o funcție sugestivă extremă, simbolul oferind posibilitatea unei interpretări multiple

Simbolurile utilizate sunt, în general, inedite bazate pe asocieri neaşteptate. Ex: pentru Baudelaire, albatrosul căzut pe puntea unei corăbii şi ridiculizat de marinari e însuşi poetul neînțeles; în opera lui Bacovia, griul e simbolul denaturării vieții, violetul este culoarea nevrozei etc.

2) Cultivarea sugestiei cu ajutorul căreia sunt scoase la iveală stări sufleteşti vagi, fluide, confuze (melancolice, plictiseala, spaima, disperarea etc.). Poezia nu trebuie să descrie, să precizeze sau să numească, ci să sugereze stări, senzații, devenind „o specie de vrăjitorie evocatoare".

3) Relevarea corespondențelor (care există între obiecte) ale căror semnificație le pot descoperi poeții. Între toate elementele care alcătuiesc universul există relații tainice, potriviri miraculoase, inaccesibile cunoaşterii raționale şi percepției omului obişnuit.

4) Cultivarea elementului muzical, a sonorității verbale, a repetiției şi refrenului. Poezia e concepută ca o artă sincretică, ale cărei afinități cu muzica sunt dovedite chiar de originile ei (inițial, poezia s-a însoțit cu muzica).

5) Orientarea tematică fiind spre spațiul citadin (apăsător, deprimant), natură, iubire, aspecte sociale.

Particularități stilistice cultivate în simbolism sunt: finețea, rafinamentul expresiei artistice; încifrarea în simboluri; armonia versurilor şi a construcției poetice.

În simbolism este cultivată, cu precădere, poezia cu forma fixă (rondelul, sonetul) şi poemul în proză.

Reprezentanții de vază a simbolismului european şi operele lor de referință:

- Charles Baudelaire („Florile răului")

- Stéphane Mallarmé („După amiaza unui faun")
- Paule Verlaine („Poeme saturniene")

În literatura română simbolismul se manifestă sincron cu şcoala franceză.

Etapele de dezvoltare a simbolismului românesc:

- etapa teoretică: articolele semnate de Al. Macedonski
- etapa de tranziție: primul simbolist declarat (Ştefan Petică)
- etapa de realizare deplină, apogeul fiind considerat anii 1910-1912; activitatea lui G. Bacovia.
- Etapa declinului anii 1914-1920.

Reprezentanții de vază a simbolismului românesc şi operele lor de referință:

- G. Bacovia „(Plumb" şi „Lacustra")
- I. Minulescu („Multaşteptatei ...")
- Ş. Petică („Fecioara în alb")

Expresionismul mişcare literară promovată în perioada 1910-1925. Apariția lui a fost condiționată de experiența crizei dinaintea primului război

mondial şi de însuşi războiul. Ca viziune expresionismul reprezintă reacția sufletului împotriva imitației materiale a realității şi a redării impresiilor exterioare.

Trăsăturile distincte ale expresionismului:

- respingerea unei lumi artificiale, mecanizate
- confirmarea libertății absolute a spiritului
- transformarea unei lumi a existenței în una a culorilor şi a cuvintelor
- răsturnarea raportului „om-natură" în inversul său, în sensul că arta este o expresie profundă a sufletului uman, nu este o reproducere a naturii
- organizarea violentă a spațiului: orgia de sânge
- râsul absurd

Reprezentanți de vază ai expresionismului universal: Gotfried Benn, George Trakl, Franz Werfel, Lucian Blaga („Amintire", „Veniți după mine tovarăşi").

Postmodernismul curent literar apărut în anii 50 ai secolului trecut.

Trăsăturile distinctive ale postmodernismului sunt:

- fragmentarea (lipsa de coerență; lumea şi respectiv opera artistică sunt compuse din fragment)
- indeterminarea (libertatea absolută a voinței)
- lipsa de sine (opera nu este propriu-zis o manifestare a eului creator, ci o proliferare a falselor euri).
- nereferențialitatea (pentru artist referentul nu există)
- participarea (receptorul participă la construirea textului)
- ironia
- parodia limbajul ca joc deschis de semnificații (transformarea limbajului în ceva irațional, ilogic, lipsit de coerență).

Motivele şi temele abordate în postmodernism sunt: iubirea, umorul, confesiunea erotică, evocarea unor momente din trecut etc.

Reprezentantul de vază este Mircea Cărtăescu („Poema chiuvetei", „O motocicletă parcată sub stele")

7. Comentarea unui text la prima lectură

Este posibil ca, la una din probele ele examenului, să fiți puşi în fața unui text pe care nu l-ați, mai comentat (sau pe care, din diverse motive, îl citiți pentru prima oară), în acest caz veți proceda în felul următor:

1) Citiți cu atenție numele autorului: notați-vă tot ceea ce vă amintiți în legătură cu acesta: în ce perioadă/curent literar se încadrează, ce opere importante i-au fixat un loc în literatură, prin ce se caracterizează etc.

2) Citiți titlul operei. Integrați opera respectivă în contextul activității literare a scriitorului menționat.

3) Recitiți textul. Stabiliți tema operei (aspectul general al realității transfigurat de autor în respectiva creație: dragostea, moartea, războiul, patria, natura etc.); stabiliți tema fragmentului pus în discuție.

4) Încadrați textul propus în unul dintre cele trei genuri literare (liric, epic sau dramatic).

5) Recitiți fragmentul; stabiliți unele elemente de structură (părți, motive, cuvinte-cheie, tablouri strofe etc.)

6) Comentați conținutul textului propus (idei, sentimente, acțiuni, personaje) şi, în parale, mijloacele artistice utilizate de autor (epitete, metafore hiperbole etc.) Reliefați eventualele particularități.

7) dacă este vorba despre un text în versuri, indicați unele elemente de prozodie (strofă, rimă, ritm, măsură)

8) Recitiți textul. Relevați mesajul autorului, semnificațiile fragmentului ales, eventualele trăsături care-i conferă valoare, opiniile proprii asupra textului propus.

Desigur, aceste cerințe pot fi îmbogățite, schema de mai sus constituie doar baza.

Exemple:

Comentați textul:

„... Sub sărutarea zorilor tot pământul crestat în mii de frânturi, după toanele şi nevoile atâtor suflete moarte şi vii, părea că respiră şi trăieşte. Porumbiştile, holdele de grâu şi de ovăz, cânepiştile, grădinile, casele, pădurile, toate

zumzăiau, şuşoteau, fâşâiau, vorbind cu graiul aspru, înțelegându-se între ele şi bucurându-se de lumina ce se aprindea din ce în ce mai biruitoare şi roditoare. Glasul pământului pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleşindu-l. Se simțea mic şi slab, cât un vierme pe care-l calci în picioare, sau ca o frunză pe care vântul o vâltoreşte cum îi place. Suspină prelung, umilit şi înfricoşat în fața uriaşului:

- Cât pământ, Doamne!..."

(L. Rebreanu: „Ion").

1) Liviu Rebreanu a fost unul din cei mai mari scriitori din perioada interbelică şi întemeietorul romanului românesc modern. Câteva dintre lucrările sale pot fi considerate capodopere neegalate până acum: romanul „Ion" dominat de figura simbolică a unui Țăran înfrățit cu pământul. „Răscoala" – în care iubirea ancestrală pentru pământ este ridicată la nivelul gloatei şi „Pădurea spânzuraților" – simbolizând destinul tragic al unui om reprezentând o comunitate aflată într-o mare dilemă morală.

2)"Ion" este cel mai mare roman al iubirii de pământ din literatura noastră, prima lucrare realistă

care „nu face concesii viziunii idilizate asupra satului" (N. Manolescu).

3) Tema romanului este sentimentul iubirii de pământ, al unui țăran simbolic, pe fundalul vieții satului transilvănean de la începutul veacului trecut.

4) Încadrat în genul epic, episodul prezintă complexele trăiri sufleteşti ale personajului central, pentru care pământul devine o figură mitologică.

5-6) Scena descrisă în fragmentul selectat este unitară şi se petrece într-o dimineață de vară, când Ion (care ieşise la cosit) este pătruns de „glasul pământului".

Tabloul panoramic este realizat cu ajutorul unei ample enumerații: *„Porumbiştile, holdele de grâu şi de ovăz, cânepiştile, grădinile, casele, pădurile,..."* copleşitoare nu este întinderea, ci impresia că pământul personificat are viață.

Accentul episodului cade pe cuvintele: *„Glasul pământului pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleşindu-l"*. Aceasta chemare obscură ți misterioasă ia în stăpânire sufletul lui Ion, până în clipa morții acestuia.

8) episodul are rol de a-i conferi lui Ion şi alte dimensiuni (decât acelea de „burtă" cum îl vedea Călinescu) şi pune existența personajului sub semnul adâncului „glas" al pământului.

8 . COMPUNERI DE UTILITATE SOCIALĂ

1) **Cererea** – reprezintă exprimarea unei dorințe, a unei rugăminte; Cererea reprezintă textul cu destinație oficială prin care o persoană solicită rezolvarea unor probleme personale sau de grup.

MODEL

Domnule Director...!

Subsemnata, Renata Ungureanu, domiciliată în or. Chişinău, str. Alba Iulia, 3, absolventă a Liceului Teoretic „Liviu Deleanu" din or. Chişinău, cu respect, vin a vă ruga să dispuneți a mi se elibera diploma de bacalaureat.

Menționez că mi-am susținut examenul de bacalaureat în anul 2006.

Diploma pe care o solicit îmi este necesară pentru înscrierea în învățământul superior.

Chişinău 15 iunie 2007 Renata Ungureanu

Domnului Nicolae Lungu
Director al Liceului Teoretic „Liviu Deleanu"

Textul de mai sus cuprinde următoarele elemente: o formulă de adresare (care indică funcţia celui căruia i se adresează solicitantul); datele solicitantului; formularea concisă şi clară a obiectului solicitării; motivarea solicitării; temeiul legal (acolo unde este cazul); semnătura solicitantului; data şi localitatea; funcţia celui căruia i se adresează cererea.

2) **Procura** – împuternicire legalizată oficial, prin care cineva poate reprezenta o persoană fizică sau juridică şi acţiona în numele ei, în limitele stabilite: act prin care se dă această împuternicire, mandat.

MODEL

Procură

Subsemnatul Radu Laur, elev la Liceul „Gheorghe Asachi" din Chişinău, domiciliat, str. Bucureşti 39, ap. 14, buletin de identitate A0204135, eliberat la 14.12.2007, de oficiul 02, încredinţez fratelui meu, Sandu Laur, domiciliat în or. Chişinău, str. Independenţei 2, buletin de identitate A 3214652, eliberat la 14.03.2007 de oficiul 01, să ridice suma care mi se cuvine ca salariu pentru luna august 2007 de la contabilitatea S.A. „Bucuria".

20 august 2007 Radu Laur

3) **Curriculum vitae** – este o scurtă autobiografie, care cuprinde toate datele privind starea civilă, situaţia profesională etc. a unei persoane (care participă la un concurs, la un examen etc.), abreviat CV(se pronunţă „sivi").

MODEL DE CURRICULUM VITAE

Numele aplicatului

Curriculum vitae

INFORMAȚII PERSONALE

Numele (Numele, Prenumele)

Adresa (numărul, strada, codul poştal, localitatea țara)

Telefonul (fix, cu prefixul țării şi al localității; mobil)

E-mail

Naționalitatea sau cetățenia

Data naşterii (ziua, luna, anul)

EXPERIINȚĂ PROFESIONALĂ

(Menționează fiecare experiență profesională avută, începând cu cea mai recentă)

Perioada (de la, până la)

Numele şi adresa angajatorului

Tipul activității sau sectorul de activitate

Funcția sau postul ocupat

Principalele activități şi responsabilități

EDUCAȚIE ŞI INFORMARE

Perioada (de la, până la)

(Descrie separat fiecare formă de învățământ şi program de formare profesională urmate, începând cu cea mai recentă.)

Numele şi tipul instituției de învățământ şi al organizației profesionale prin care s-a realizat formarea profesională.

Domeniul studiat/aptitudini ocupaționale

Tipul calificării/diploma obținută

Nivelul de clasificare a formei de instruire/învățământ.

APRITUDENI ŞI COMPETENȚE PERSONALE

(Dobândite în timpul vieții şi al carierei, dar care nu sunt recunoscute neapărat printr-un certificat sau diplomă.)

Limba maternă

Limbi străine cunoscute

- abilități de a citi
- abilități de a scrie
- abilități de a vorbi

(Enumără limbile cunoscute şi indică nivelul: excelent, bine, satisfăcător.)

Aptitudini şi competențe sociale

(Locuieşte şi munceşte cu alte persoane, într-un mediu multicultural, ocupi o poziție în care comunicarea este importantă sau desfăşori o activitate în care munca se echipă este esențială, de exemplu, cultură, sport etc.)

Aptitudini şi competențe organizatorice

(De exemplu, coordonezi sau conduci activitatea altor persoane, proiecte şi gestionezi bugete; la locul de muncă, în acțiuni voluntare)

Aptitudini şi competențe tehnice

(Utilizarea calculatorului, anumitor tipuri de echipamente, maşini etc.)

Permis de conducere

Alte aptitudini şi competențe

Competențe care nu au fost menționate anterior

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

(Indică alte informații utile şi care nu au fost menționate, de exemplu, persoane de contact, referințe etc.)

ANEXE

(Enumără documentele ataşate CV-ului, dacă este cazul)

Avizul – este documentul prin care se face o înştiințare (publică) cu caracter oficial.

MODEL

AVIZ

S.A. Union Fenosa aduce la cunoştință consumatorilor că, în legătură cu lucrările de reparație, va fi sistată livrarea energiei electrice către consumatori din sectorul Râşcani, în perimetrul străzilor Florilor şi Miron Costin, în ziua de 20.04.2007 între orele 10.00-12.00.

Avizul trebuie să conțină următoarele:

- fixarea la mijlocul foii, a titlului
- delimitarea textului propriu-zis de formula titlului
- spațierea semnăturii şi a formulei de adresare
- precizarea numelui/instituției care semnează avizul
- formularea precisă şi corectă a evenimentului anunțat
- indicarea exactă a locului de desfăşurare a evenimentului
- precizarea timpului de desfăşurare

Procesul – verbal este un act cu caracter oficial prin care se consemnează anumite fapte existente la un moment dat (primirea/predarea unor obiecte, constatarea unei contravenții, desfăşurarea unei adunări etc.)

MODEL

Proces Verbal

Încheiat astăzi, 15 iunie 2007, cu ocazia predării obiectelor de inventar, din sala nr.9 a Liceului Teoretic „Dante Aligheri".

Comisia alcătuită în scopul acestei activități constată, prin verificare, că numărul şi starea obiectelor de inventar din sala menționată (conform listei de inventar anexate), corespund cu datele din procesul-verbal de primire.

Comisia descarcă de gestiune colectivul clasei a X-a „B" care a folosit această sală în anul şcolar 2006-2007.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Semnăturile membrilor comisiei

Textul de mai sus respectă următoarele caracteristic: este redactat în stil administrativ şi cuprinde clişee lingvistice, care dau claritate şi uniformitate exprimării: data, locul, împrejurarea şi persoanele care iau parte la această activitate sunt menționate în mod clar; tot aşa, starea obiectelor de inventar şi numărul lor sunt consemnate; formula de încheiere este specificată.

Declarația – este un act oficial prin care o persoană aduce mărturie (face o depoziție), în calitate de persoană implicată/martor, în fața unor organe oficiale.

Şi acest document se redactează în stil administrativ şi implică prezența unor formulări stereotipe: „*Subsemnatul, ... domiciliat în ... angajat la ... din localitatea ..., declar prin prezenta următoarele: ...*".

În final, se pune data şi se semnează.

Telegrama – este un text de întinderea foarte mică, prin care se comunică ştiri urgente. Stilul este concis, chiar eliptic, menționarea datelor

destinatarului (nume, prenume, adresă) şi a celor ale expeditorului fiind obligatorie.

Telegramele pot fi de mai multe feluri: de felicitare, de înştiinţare, de mulţumire, de condoleanţe etc.

9. COMPUNERI CU CARACTER PUBLICISTIC

Prim compuneri cu caracter publicistic înţelegem acele texte în care se tratează probleme de larg interes, concepute în stil publicistic, pentru a fi difuzate prin mass-media.

1) **Ştirea** – este un text foarte scurt, cu caracter informativ.

2) **Reportajul** – este o specie publicistică, în care se dau informaţii asupra unor realităţi geografice, etnografice, economice, sociale, etc., culese, la faţa locului.

3) **Interviul** - este, în sens publicistic, o compoziţie cu caracter informativ; el constă în redarea convorbirii dintre un ziarist şi o personalitate dintr-un anumit domeniu, autorizată a-şi exprima opiniile asupra acestuia.

Interviul impune câteva condiţii: a) o pregătire prealabilă a ziaristului; b) formularea succintă şi la obiect a întrebărilor;

În ultima vreme, prin interviu se mai înţelege şi discuţia pe care un cadru de conducere dintr-o instituţie o poartă cu viitorul candidat la obţinerea unui post.

4) **Articolul** – este o compoziţie cu caracter informativ, documentar, ştiinţific etc., tipărită într-o publicaţie periodică.

Un articol trebuie să respecte următoarele condiţii:

- să pună în discuţii o temă de larg interes;
- să se bazeze pe o documentare temeinică a autorului;
- să selecteze şi să simplifice aspectele problemei, astfel încât acestea să fie accesibile unui număr cât mai mare de cititori;
- să îmbine expunerea cu dezbaterea, să argumenteze, în mod logic şi coerent, opinia autorului, să explice cauzele şi efectele şi să le analizeze; să respecte normele stilului publicistic şi să fie redactat în concordanţă cu specificul publicaţiei în care apare.

10. PERSONAJE LITERARE

Personajul literar este elementul cel mai evident de interferență a conținutului cu forma, este principalul element al unei opere epice sau dramatice.

Personajul este o imagine fictivă a unei ființe, o imagine artistică realizată de scriitor într-o anumită corelație cu sensibilitatea şi concepțiile sale despre viață.

Caracterizarea unui personaj literar:

- citeşte de două ori textul
- identifică prezența personajului indicat
- urmăreşte-i faptele, acțiunile, gândurile
- conştientizează-ți impresia proprie, imaginându-ți personajul
- defineşte-ți atitudinea față de el şi motiveaz-o convingător
- citeşte şi precizează ce se solicită concret în cerințele propuse.

Caracterizarea unui personaj poate fi realizată prin mai multe modalități:

a) **directă** adevereşte atitudinea autorului şi comunică direct trăsăturile definitorii ale personajului prin următoarele procedee:

- autocaracterizarea (monologul interior, introspecția, mărturia directă)
- atitudinea şi aprecierea personajului de către alte personaje din operă
- remarcarea directă a unor calități morale, spirituale, comportamentale prin descrierea unui portret fizic, realizat după model antropologic: capul, figura, semne particulare, maniere etc.

b) caracterizarea **indirectă** se defineşte prin deducerea unor calități umane particulare (pozitive, negative) sau general valabile din:

- acțiunile în care autorul si-a angajat personajul
- modul personajului de a gândi şi a se manifesta
- particularitățile de limbaj şi abilitățile de comunicare prin care autorul şi-a prezentat personajul
- înțelegerea semnificațiilor detaliilor: mediu, ambianța în care personajul viețuieşte şi activează.
- atitudinea ascunsă , dar veridică a altor personaje.

TABEL SINOPTIC

Concepte operaționale şi operele prin care pot fi ilustrate.

Conceptul şi opera ilustrativă	Elemente definitorii
Proza romantică: - „Alexandru Lăpuşneanul", de C. Negruzzi; - „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu.	Inspirația din istorie, personajul damnat, antiteza angelic/demonic, evenimentele neobişnuite, culoarea de epocă. Destinul geniului, refuzul realului, metamorfozele, reîncarnarea, spațiul selenar, revolta luciferică, magia, visul
Proza realistă: - „Moara cu noroc" ți „Mara" de I. Slavici - „Ion", „Răscoala" şi „Pădurea spânzuraților" de L. Rebreanu - „Enigma Otiliei" de G. Călinescu	• inspirația din realitate, înfăşurată în mod adevărat şi exact; • Incipitul prezintă o lume deja existentă, acțiunea înscriindu-se într-un continuu al vieții; • Finalul este firesc şi previzibil • Evenimentele sunt fixate în repere spațiale şi temporale exacte; • Acțiunea este verosimilă; • Personajul este exponent al unui grup uman; • Omul este produs al mediului/vieții

- „Morometii" de M. Preda. - „Samartiteanca" de I. Druță.	sociale, fiind urmărit în toate etapele evoluției sale; • Naratorul este omniscient, omniprezent, obiectiv, şi imparțial.
Proza fantastică: - „Sărmanul Dionis" de M. Eminescu - „La țigănci" de Mircea Eliade.	• Existența a două planuri: real şi ireal • În planul real se produce o intruziune a fantasticului; • Această „ruptură" modifică reperele spațiale şi temporale • Oamenii obişnuiți intră în situații misterioase, imposibil de explicat; • Aceasta provoacă o nelinişte sau o ezitare în conştiința personajelor/cititorilor; • Finalul este, de multe, ori ambiguu.
Basmul cult: -„Povestea lui Harap-Alb" şi „Dănilă prepeleac", de I. Creangă.	• Are autor cunoscut • Păstrează prototipul şi funcțiile basmului folcloric • Fabulosul este acceptat printr-o convenție între narator şi cititor • Fiecare autor îşi imprimă propriul stil în construcția subiectului şi a personajelor

Povestirea: - „Hanu Ancuței" de M. Sadoveanu	• Narațiunea în proză de întindere mică • Faptele sunt relatate din unghiul povestitorului, participant sau martor la cele întâmplate • Tehnica inserției (povestirii în ramă) • Narator-personaj= fiecare din cei nouă povestitori • Narator-martor= moş Leonte Zodieru, Haralambie.
Nuvela istorică: - „Alexandru Lăpuşneanu" de C. Negruzzi.	• Creație epică de amploare medie • Acțiunea se complică progresiv • Conflict puternic • Personaje complexe • Inspirație din istorie • Personaj eponim – proiecție romantică a unei figuri istorice.
Nuvelă psihologică: - „În vreme de război" de I.L. Caragiale; - „Moara cu noroc",	• Amploare medie, acțiune care se complică progresiv • Conflict interior acut • Sunt analizate trăiri lăuntrice de mare impact (teama, spaima, obsesia, coşmarul etc.) • Personajele acționează sub imperiul

de I. Slavici.	unor „porunci" venite din propriul subconştient • Acesta le conduce destinele, pe „cărări" greu de străbătut, spre nebunie sau spre moarte.
Romanul tradițional de tip obiectiv:	
- „Mara" de I. Slavici, - „Ion" şi „Răscoala" de L. Rebreanu - „Baltagul", „Frații Jderi" de M. Sadoveanu - „Enigma Otiliei" de G. Călinescu - „Morometii" de M. Preda.	• Amploarea acțiunii, existența mai multor planuri ale acesteia, conflicte şi personaje complexe • Sursa de inspirație este lumea exterioară conştiinței (satul, oraşul , istoria, clasele sociale) • Este o lume omogenă, coerentă şi verosimilă care oglindeşte realitatea • Evenimentele sunt fixate în repere spațiale şi temporale exacte • Timpul este cronologic, iar acțiunea se desfăşoară prin succesiunea evenimentelor • Personajul poate reprezenta un caracter sau poate fi exponentul unui grup social • Naratorul este obiectiv şi impersonal, privind evenimentele în mod detaşat, fără să se implice • naratorul omniscient (care ştie mai mult decât personajul) şi omniprezent

	• Narațiunea la persoana a III-a, alcătuită prin alternanță şi prin înlănțuire
Romanul modern de tip obiectiv:	
- „Pădurea spânzuraților" şi „Ciuleandra", de L. Rebreanu - „Concert din muzică de Bach", de H. Papadat-Bengescu.	• Operă epică în proză, de mare amploare • Acțiune desfăşurată pe mai multe planuri • Intrigă şi conflicte complexe • Personaje numeroase • Sursa de inspirație o constituie lumea interioară, a conştiinței • Această reflectă o lume exterioară aflată în criză (semnele crizei – războiul, boala, urâciunea) • Timpul nu este strict cronologic, întoarcerea în trecut se întâlneşte deseori • Personajele pot trăi crize de conştiință (conflict interior) • Autorul este obiectiv şi omniscient; relatare la persoana a III-a • Incipitul şi finalul sunt semnificative, fiind în relație cu titlurile romanelor.
Romanul modern de tip subiectiv:	
- „Ultima noapte de dragoste...",	• Operă epică în proză, de mare amploare

-„Patul lui Procrust" de C. Petrescu - „Nunta în cer", de M. Eliade - „Cel mai iubit dintre pământeni", de M. Preda.	• Acțiunea desfăşurată pe mai multe planuri • Intriga şi conflicte complexe • Personaje numeroase • Sursa de inspirație o constituie lumea interioară, a conştiinței • Analiza unor trăiri lăuntrice: neliniştea, incertitudinea, chinul, înstrăinarea, inadaptarea • Timpul obiectiv, cronologic este înlocuit cu un timp subiectiv • Eludarea cronologiei, prin retrospectivă sau chiar prin ieşire din timp • Personaj atipic • Romanele sunt confesiuni ale personajului-narator (jurnale) • Relatare de la persoana I • Final închis sau deschis • Instanțele comunicării narative se schimbă, naratorul fiind şi personaj.
Comedia: - „O scrisoare pierdută", de I.L. Cragiale	• Text aparținând genului dramatic • Modul de expunere predominant este dialogul • Alcătuită din acte şi scene • Fiecare act este precedat de

	indicații de regie (didascalii) • Intriga este o falsă problemă • Conflictul devine rizibil prin rezolvarea lui • Acțiunea, personajele şi finalul stârnesc râsul • „Vocea" autorului se „aude" numai în indicațiile de regie • Stilul este parodic, exagerând ridicolul
Drama: - „Meşterul Manole" de L. Blaga - „Ioana", „Răceala" de M. Sorescu.	• Text aparținând genului dramatic • Modul de exprimare preponderent este dialogul, dar poate să apară şi monologul • Textul este împărțit în acte şi scene • Indicațiile de regie (didascalii) au ca mod de expunere descrierea (de interior sau exterior) • Conflictul dramatic (exterior şi interior) dă naştere tensiunii dramatice • Final grav • Trăirile lor lăuntrice sunt acute şi aparțin omului modern: neliniştea, chinul, neputința, păcatul, patima... • Acțiunea exterioară este redusă, iar cadrul acțiunii poate fi neobişnuit.

Poezie romantică:	
-„Scrisoarea I", de M. Eminescu	• Teme romantice: - Soarta geniului neînțeles de oamenii comuni - Naşterea şi prăbuşirea lumilor cereşti • Motive romantice: - cadrul nocturn, luna, timpul bivalent ilimitata (ilimitat şi cronologic), viața ca vis, „dorul nemărginit", tabloul cosmogonic, muzica sideralã, fortuna labilis, „geniul morții", antiteze între geniul şi omul comun.
- „Glossă", de M. Eminescu	• Tema romantică: Zădărnicia unei lumi de măşti, de care geniul trebuie să stea departe. • Motive romantice: - curgerea timpului, lumea ca teatru, fericirea efemeră, gloria trecătoare, nefericirea geniului.
- „Odă", de M. Eminescu	• Tema romantică: Singurătatea geniului, căruia suferința din iubire îi aduce dorul de moarte. • Motive romantice: - ochii visători, steaua singurătății, suferința „dureros de dulce", fragilitatea vieții, iubirea ca vis,

	oscilația între Eros şi Thanatos.
- „Floare albastră", de M. Eminescu	• Tema romantică: - iubirea ca aspirație neîmplinită • Motive romantice: - setea de cunoştință a geniului, iubirea care moare, floarea albastră, cadrul nocturn, codrul, luna, lacul, teiul, visul erotic.
- „Luceafărul", de M. Eminescu	• Tema romantică: - condiția nefericită a geniului, născută din apartenența sa la două lumi (temporală şi eternă) • Motive romantice: - Sursele de inspirație (folclorice şi mitologice) 1) cadrul nocturn, castelul cu bolți medievale, marea, reveria fetei, incantația magică, întâlnirea erotică 2) mitul, antiteza Cătălin/Luceafărul, marea nemărginită, cadrul nocturn 3) zborul printre aştri, timpul relativ, spațiul imens, antiteza între ființe eterne şi oamenii muritori 4) cadrul înserării, luna, teiul, marea, fortuna labis, antiteza între „cercul strâmb" şi „lumea mea", geniul, „nemuritor şi rece".

Poezie simbolistă: - „Plumb", „Lacustră", „Decor", de G. Bacovia	• Tema simbolistică: - condiția de damnat a poetului, prizonier într-un Univers aflat în disoluție, care alunecă în moarte sub apăsarea destinului de plumb • Motive simboliste: - Oraşul trist, ploaia depresivă, golul, solitudinea, agonia, somnul, înstrăinarea, pustiul etc. • Trăsături ale simbolismului: - poezie citadină oferind un decor al piețelor pustii, grădinilor desfrunzite, caselor sordide; - utilizarea simbolurilor (plumbul, corbii, locuința lacustră, pasărea „cu glas amar" etc.) - corespondențe între acestea şi stările sufleteşti ale eului liric; - sugestia (exprimarea aluzivă, neclară, echivocă); - folosirea refrenelor/repetițiilor.
Poezia modernistă: - „Testament", de T. Arghezi	• Arta poetică în care filonul tradiționalist se îmbină cu unele trăsături moderniste • De primul ține evocarea universului

	rural şi a legăturii cu strămoşii • Moderniste sunt: metaforele şocante, greu de descifrat, limbajul ambiguu, estetica urâtului.
- „Psalm", de T. Arghezi	• Tema modernistă: Singurătatea poetului, aflat în suferință pentru că Dumnezeu l-a părăsit. • Elemente moderniste: - Spaima existențială, poetul fiind sfâşiat între implorare şi revoltă - Limbajul artistic are semnificații neobişnuite - Metafore surprinzătoare, originale - Tensiunea lirică determinată de înstrăinarea poetului.
- „Flori de mucegai", T. Arghezi	• Tema modernistă: - Condiția poetului damnat care-şi pierde, în spațiu închisorii, capacitatea de a crea la fel ca înainte • Elemente moderniste: - Lumea evocată este infernul închisorii - Ipostaza demonică a poetului - Estetica urâtului - Limbajul cu semnificații neobişnuite - Sintaxa dezarticulată

- „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", de L. Blaga	• Arta poetică în care se exprimă teoria minus-cunoaşterii; • Elemente moderniste: - Viziunea asupra lumii este nouă şi profund filozofică - Eul liric stă în centrul rostirii poetice - Comparația amplă, de un puternic imagism - Versul liber.
- „Lumina", de L. Blaga	• Tema modernistă: - Celebrarea luminii primordiale, apărute în prima zi a lumii • Elemente moderniste: - Setea de viață a lumii care izbucneşte ca o stihie - Frenezia lumii abia născute, dornică de trăiri puternice; - Tensiunea lirică - Versul liber
- „Paradis în destrămare", de L. Blaga.	• Elemente moderniste: - Moartea sacrului - Sentimentul alterării „corolei de minuni a lumii", ca urmare a civilizației tehniciste - Text construit ca un colaj de imagini, simbolizând moartea universală - Ambiguitatea, înnoirea metaforică,

	versul liber.
- „Timbrul", de I. Barbu	• Arte poetice, pe tema rolului orfic al poetului - Ideea artei ca joc - Îmbinarea metaforei cu matematica - Asocieri semantice surprinzătoare; imagini tăioase - Vocabular neologic - Textul este greu de descifrat
Poezia neomodernistă: - „Cântec" de N. Stănescu	- Revenirea la lirismul poeziei moderniste interbelice - Cultivarea unor teme existențiale (iubirea, creația, absolutul, moartea sacrului) - Intelectualismul, reflecția filozofică, lirismul abstract - Ambiguitatea limbajului şi absoluta noutate a metaforei - Versul liber.

Cuprins:

1. **Opera literară**..... 4
Ficțiunea..... 4
Autorul..... 5
Cititorul..... 5
Tema..... 5
Ideea operei..... 5
Motivul literar..... 5
Compoziția operei literare..... 5
Titlul..... 6
Moduri de expunere..... 6
Narațiunea..... 7
Descrierea..... 8
Dialogul..... 9
Figuri de stil..... 9
2. Opera epică..... 13
Naratorul..... 14
Personajul literar..... 16
Construcția subiectului..... 18
Acțiunea..... 18
Conflictul..... 18
Momentele subiectului..... 18
Structura subiectului..... 19
Incipitul..... 19

Secvența narativă..... 19
Înlănțuirea 20
Inserția..... 20
Alternanța..... 20
Timpul şi spațiul operei epice..... 21
Speciile genului epic..... 21
Schița..... 21
Basmul..... 21
Povestirea..... 22
Nuvela..... 23
Romanul..... 24
3. Opera dramatică..... 25
Specii dramatice..... 26
Tragedia..... 26
Comedia..... 27
Drama..... 28
4. Opera lirică..... 30
Elementele de compoziție a textului poetic... 32
Versul..... 32
Strofa..... 32
Ritmul..... 32
Rima..... 33
Speciile genului liric..... 34
Doina..... 34

Cântecul..... 34
Gazelul..... 35
Glosa..... 35
Rondelul..... 35
Sonetul..... 36
Oda..... 36
Imnul..... 36
Idila..... 36
Pastelul..... 37
Meditația..... 37
5. Limba şi comunicația..... 37
Stilurile limbii..... 37
Comunicarea..... 41
6. Curente culturale şi literale..... 44
Umanismul..... 44
Iluminismul..... 46
Clasicismul..... 48
Romantismul 50
Realismul..... 52
Sămănătorism..... 54
Naturalismul..... 54
Simbolismul..... 56
Expresionismul..... 58
Postmodernismul..... 59

7. Comentarea unui text la prima lectură.. 61
8. Compuneri de utilitate socială..... 65
Cererea..... 65
Procura..... 66
Curriculum vitae..... 67
Avizul..... 71
Procesul-verbal..... 72
Declarația..... 73
Telegrama..... 73
9. Compunerea cu caracter publicistic..... 74
Ştirea..... 74
Reportajul..... 74
Interviul..... 74
Articolul..... 75
10. Personaje literare..... 76
Tabelul sinoptic..... 78

Alte apariții la editura TEO-Educațional:

Matematica pentru cl. X-XII
Biologia pentru cl. X-XII
Chimia pentru cl. X-XII
Limba Franceză (Gramatica, Civilizația, Creativitatea)
Limba Engleză (Gramatica, Civilizația, Creativitatea)
Geografia pentru cl. X-XII
Fizica pentru cl. VI-XII
Fizica formule pentru cl. VI-XII
Matematica pentru cl. V-IX

În curs de apariție la editura TEO-Educațional:

Literatura Română (poezia) BAC
Literatura Română (proza şi dramaturgia) BAC
Limba Română (gramatica)

Propunerile şi sugestiile puteți să le scrieți pe adresa electronică: **teo_educational@mail.md**

Alte apariții: